

С Т А Н О В И Щ Е

от Проф. д-р Минко Стоев Хаджийски, ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий“ на дисертационния труд на **Лилия Иванова Ботева-Каракулева** на тема „**Джендърни аспекти на мотивационната готовност за учебна дейност**“, представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор по психология“, по научна специалност „3.2. Психология“

Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Въпросът за мотивацията на учениците е значим поради много причини, най-важната от които е зависимостта на учебните резултати и цялостното ученическо битие от нея. Факт е, че много от училищните проблеми в различните степени на образование, включително ранното отпадане от училище се дължат на недостатъци или липса на съответна мотивация за учене и образование. Що се касае до началото на процеса, определен в прехода от предучилищното към началното училищно образование и съвпадащ със 6-7 годишната възраст на децата, следва да се отбележи, че той е важен, не само защото съвпада със засилената социализация. В този, сравнително кратък период се появяват множество ситуативни подбуди, които могат да се превърнат в съзнателни мотиви за учене или да останат нагласи на ниско подбудително равнище. Поради този факт, уместно е да се говори за мотивационна готовност, в случая преди всичко за познавателна дейност.

Фактът, че около 30-40% от децата постъпват в първи клас с недостатъчна готовност за училищна дейност в социален и психологически план е твърде обезпокоителен. Това показва, че повече от 1/3 от тези, от които зависи бъдещето не могат, не желаят или не проявяват интерес към най-важната задача на актуалното си битие. Необходимостта да се изследва, обясни и да се търси адекватен подход за промяна на това изключително тревожно явление, определя актуалната значимост на дисертационния труд на докторантката.

В този смисъл идеята да се разгледа мотивационната готовност и в контекста на зависимостите ѝ от определени джендърни характеристики формиращи се в тази възраст сама по себе си е заявка за научно-приложен успех и полезност.

Дисертационният труд е в обем от 162 страници и се състои от увод, изложение в три глави, заключение, библиография и 9 приложения към емпиричното изследване. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни смислово и логично свързани параграфи. Основният текст съдържа 7 таблици, 8 фигури и 1 схема. Библиографията се състои от 170 източника, от които 130 на кирилица и 40 на латиница.

Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд

Дисертацията на Лилия Ботева-Каракулева има следните позначими приносни резултати и достойнства:

1. Първата глава на дисертацията разглежда научните и научно-практическите проблеми на мотивацията за учебна дейност на децата в края на предучилищния и началото на училищния период. Същите са показани в широк план и с подобаваща задълбоченост на базата на богат теоретичен и практически материал. Авторката показва умение за извличане и обобщаване на значимите за темата постановки и виждания. Общите теоретични положения умело са допълнени със съвременни практически подходи (на равенството, поставянето на цели, двуфакторната теория и др.) В третия параграф на главата се разглеждат възрастовите особености н 6-7 годишните деца в контекста на формирането на мотивационна готовност за учебна дейност. На основата на богат литературен материал са изтъкнати и джендърните особености в общия процес на развитие в когнитивен, емоционален и социален план. Обърнато е внимание на „кризата на 7та година”, свързана с нови дейности и мотиви, характерни за възрастните.
2. Втората глава е същностна в теоретично отношение за поставената тема. Тя представлява сравнително пълно и пространно разглеждане на психологията на училищната готовност на децата от тази възраст. Тук отново е показано добро познаване на литературата и умение за селектиране на теоретични виждания при извеждане на такива значими за тезата. Подробно е показано от различни психологически гледни точки психосоциалното развитие на децата в предучилищната възраст в т.ч. когнитивното, емоционално и личностно съзряване. Всичко това се свързва с психологическата готовност за училище, която е представена в различните ѝ аспекти (интелектуални, физически, емоционални, волеви, нравствени и мотивационни). Отново е посочена, но по-подробно разгледана „кризата на 7та година”. Третият параграф на главата свързва мотивационната готовност с джендърните специфики на тази възраст. В него подробно се анализира процеса на социализация свързан полово-ролевите стереотипи и включването на половата идентичност в Аз-концепцията.
3. Емпиричното изследване е поставено правилно и адекватно на

темата. Целта е ясно определена, а задачите съответни за постигането ѝ. Хипотезата е дадена в четири допускания, които са обективно доказуеми. Методиката е правилно подбрана с оглед на изследователските задачи и се състои от три специализирани инструмента за качествена диагностика на джендърните характеристики и влиянието им върху мотивацията за училищна познавателна дейност. Извадката е достатъчна по обем и правилно подбрана по пол на децата.

4. Резултатите от изследването са представени нагледно в табличен и графичен вид. Анализът на резултатите е пестелив и конкретен съобразно допусканията. Изводите и заключенията са съответни на изследователските задачи.
5. Идеята да се свърже мотивацията за познавателна дейност в училище в проблемната възраст на 6-7 годишните с процеса на социализация и в зависимост от джендърните особености е намерила конкретна реализация в извеждане на модел на системен джендърен подход за формиране на мотивационна готовност за учебна дейност. При него са отчетени външните и вътрешни фактори, които влияят върху познавателната и социалната активност, при определящото значение на половите различия.
6. Приносите са коректно и изчерпателно посочени. Като най-значим може да се определи поставянето в изследователски план на проблема за джендърната зависимост на мотивацията за училищна дейност и доказването и по един относително безспорен начин.

Критични бележки

По същностни страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки. Би могло повече да се желае малко повече подреденост в теоретичните глави при представянето на многото концептуални виждания в различните страни на проблема и широкия понятиен апарат.

Работата би спечелила ако моделът на системен джендърен подход има повече конкретност и процесуална насоченост.

Като въпрос може да се отпрати забележката, че цитираните на два пъти „30-40% от 6-7 годишните деца нямат мотивационна готовност за училище” не се посочва от кое изследване е.

Заклучение

В заключение намирам, че дисертационният труд на Лилия Ботева-Каракулева на тема „Джендърни аспекти на мотивационната готовност за учебна дейност” е задълбочен, полезен за практиката и интересен. Считам, че отговаря напълно на изискванията за придобиване

на образователната и научна степен „доктор по психология”.

Оценка на дисертационния труд

Давам **положителна оценка** и препоръчвам на уважаемото жури да присъди на **Лилия Иванова Ботева-Каракулева** образователната и научна степен „доктор по психология”.

26.09. 2017 г.

Член на журито:
/ Минко Хаджийски/